

Sykdomsbyrde måler hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning i løpet av et bestemt år som følge av for tidlig død eller redusert helse. Det samlede målet på sykdomsbyrde (DALY) beregnes som summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD).

Hvordan beregnes sykdomsbyrde?

Tapte leveår (YLL, Years of Life Lost): Mål på dødelighet. Beregnes ved å telle opp antall dødsfall et bestemt år og summere den forventede gjenstående levetiden som gikk tapt. Den gjenstående levetiden er basert på en global referanse for forventet levealder.

År levd med helsetap (YLD, Years Lived with Disability): Mål på helsetap. Beregnes ved å multiplisere forekomsten av sykdommen et bestemt år med alvorlighetsgrad. En sykdom gir mange år med helsetap i befolkningen dersom den er hyppig forekommende, langvarig eller alvorlig, eller en kombinasjon av disse.

Helsetapsjusterte leveår (DALY, Disability-Adjusted Life Years): Samlet mål på sykdomsbyrde. Summen av tapte leveår (YLL) og år levd med helsetap (YLD). Viser hvor mange friske leveår som går tapt i en befolkning på grunn av tidlig død eller redusert helse.

Alle rater er aldersstandardiserte per 100 000 innbyggere til GBDs standardbefolkning. Sammenligninger mellom fylket og landet er basert på disse aldersstandardiserte ratene, og signifikans vurderes ut fra 95 % usikkerhetsintervall.

Kilde: Global Burden of Disease (GBD 2023).

Tapte leveår

Ifølge GBD døde det i 2023 3 420 mennesker i Rogaland, som tilsvarte 57 460 tapte leveår. Rogaland hadde den tredje laveste aldersstandardiserte YLL-raten blant de 11 fylkene, 2,7% lavere enn landsgjennomsnittet. Kreft var den største enkeltårsaken (34,4% av alle YLLs), etterfulgt av hjerte- og karsykdom (18,4%) og nevrologiske sykdommer (8,5%) (figur 1). Blant de ti største årsakene var YLL-raten i Rogaland ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Ikke-dødelige helsetap

I 2023 var den aldersstandardiserte YLD-raten i Rogaland 11 190 per 100 000, noe lavere enn landsgjennomsnittet (11 266). Psykiske lidelser (22,8%), muskel- og skjelettsykdommer (17,2%) samt utilsiktede skader (11,1%) var blant de største bidragene (figur 1). For de ti største årsakene var YLD-raten i Rogaland ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1).

Helsetapsjusterte leveår

I 2023 var den aldersstandardiserte DALY-raten i Rogaland 18 764 per 100 000, den tredje laveste blant de 11 fylkene. Kreft (15,2%), psykiske lidelser (13,4%) og muskel- og skjelettsykdommer (10,3%) var de viktigste bidragene, førstnevnte hovedsakelig gjennom YLL. Årsaker som i større grad påvirker YLD, som psykiske lidelser og muskel- og skjelettsykdommer, bidro også vesentlig (figur 1). Blant de ti største årsakene var DALY-raten i Rogaland ikke statistisk signifikant forskjellig fra landet som helhet (figur 1). Fordelingen av samlet sykdomsbyrde over alle aldre (ikke aldersstandardisert) vises i figur 2.

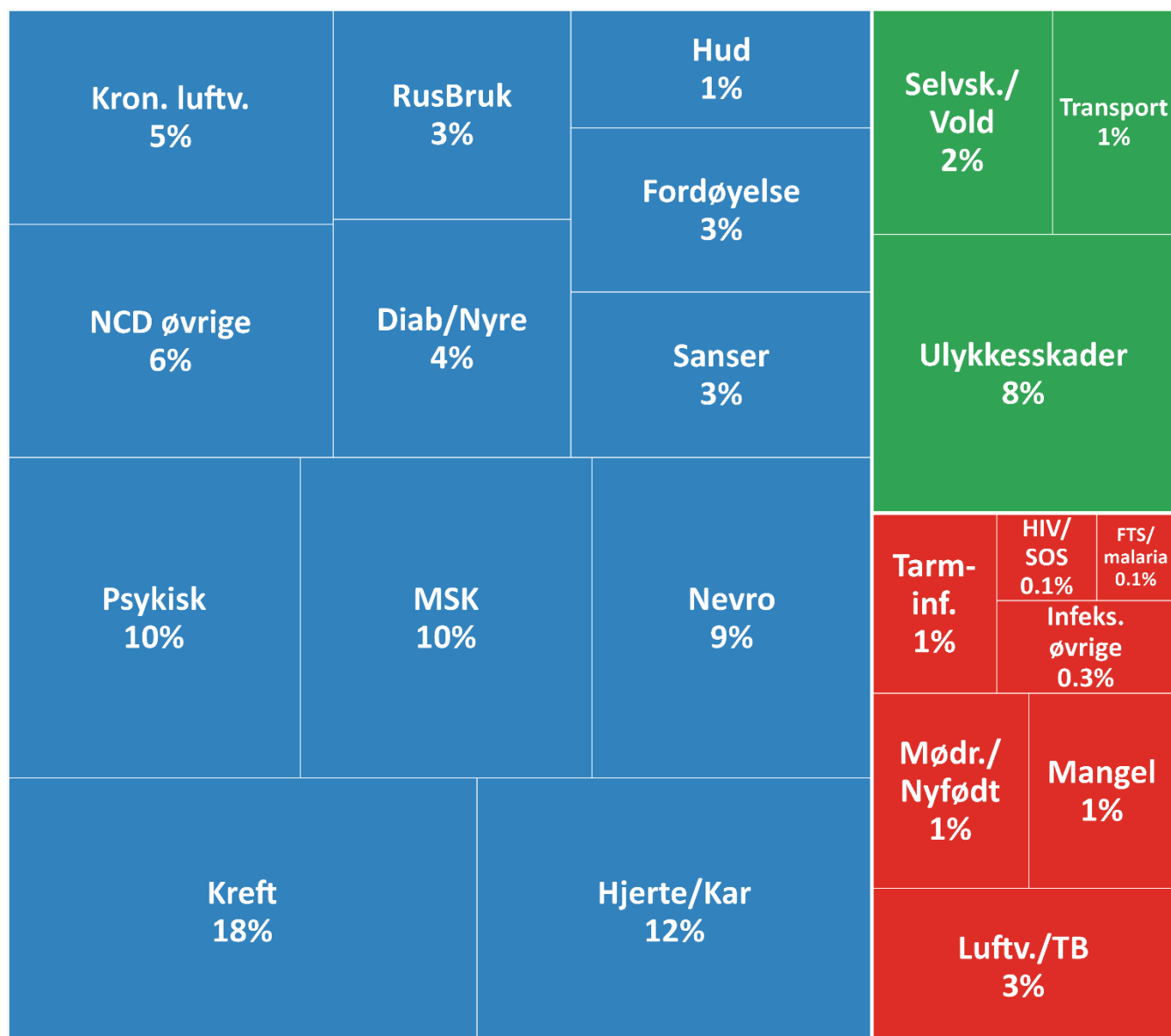
Risikofaktorene for DALY

De tre største risikofaktorene i Rogaland var tobakk, høy kroppsmasseindeks (BMI) og høyt blodtrykk (figur 1). Blant de ti største risikofaktorene for DALY i Rogaland var det ingen statistisk signifikant forskjell fra landet som helhet (figur 1). Tobakk forklarte om lag 6%, høy BMI 5% og høyt blodtrykk 5% av de totale DALY. Alle tre påvirker både YLL og YLD, med størst effekt på YLL.

Det har vært en betydelig nedgang i sykdomsbyrden fra tobakk, høyt blodtrykk, høyt kolesterol og kosthold. Samtidig øker sykdomsbyrden fra høy BMI, høyt blodsukker, alkoholbruk og lav beinmineraltetthet. Samlet tyder dette på at sykdomsbyrden i økende grad knyttes til kroniske og livsstilsrelaterte helseutfordringer som gir redusert helse over tid, snarere enn faktorer som i større grad påvirker dødelighet.

Type	Årsak	Antall per 100 000 innbyggere		Sykdomsbyrdebarometer
		Rogaland	Norge	
Tapte leveår (YLL)	Kreft	2608 [2450, 2750]	2539 [2400, 2640]	
	Hjerte- og karsykdom	1393 [1236, 1494]	1440 [1280, 1536]	
	Nevrologiske sykdommer	646 [415, 1093]	649 [416, 1112]	
	Kroniske luftveissykdommer	454 [404, 510]	478 [431, 530]	
	Selvskade og vold	413 [370, 464]	476 [434, 523]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	371 [328, 442]	418 [374, 485]	
	Utilisiktede skader	337 [307, 367]	360 [326, 389]	
	Rusbrukslidelser	257 [218, 302]	265 [233, 303]	
	Fordøyelsessykdommer	241 [213, 268]	253 [226, 281]	
	Infeksjoner i luftveiene og tuberkulose	226 [196, 255]	239 [208, 267]	
År levd med helsetap (YLD)	Psykiske lidelser	2445 [1762, 3189]	2452 [1767, 3181]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1850 [1347, 2522]	1858 [1358, 2531]	
	Utilisiktede skader	1190 [837, 1639]	1289 [903, 1778]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1060 [747, 1467]	1028 [715, 1424]	
	Nevrologiske sykdommer	963 [667, 1277]	955 [683, 1276]	
	Kroniske luftveissykdommer	482 [338, 640]	487 [342, 643]	
	Hjerte- og karsykdom	401 [290, 539]	400 [293, 537]	
	Rusbrukslidelser	395 [281, 509]	386 [274, 496]	
	Diabetes og nyresykdommer	377 [268, 506]	397 [283, 537]	
	Sykdommer i hud og underhud	334 [225, 480]	334 [225, 480]	
Sykdomsbyrde (DALY)	Kreft	2781 [2591, 2940]	2710 [2554, 2835]	
	Psykiske lidelser	2446 [1763, 3190]	2452 [1768, 3182]	
	Muskel- og skjelettsykdommer	1881 [1381, 2555]	1888 [1390, 2560]	
	Hjerte- og karsykdom	1794 [1608, 1963]	1840 [1646, 2006]	
	Nevrologiske sykdommer	1609 [1187, 2132]	1604 [1199, 2159]	
	Utilisiktede skader	1527 [1174, 1967]	1649 [1267, 2135]	
	Andre ikke-smittsomme sykdommer	1431 [1118, 1816]	1446 [1145, 1816]	
	Kroniske luftveissykdommer	935 [792, 1126]	964 [819, 1146]	
	Rusbrukslidelser	652 [525, 778]	651 [531, 767]	
	Diabetes og nyresykdommer	575 [459, 705]	614 [494, 756]	
Risikofaktorer (DALY)	Tobakk	1121 [825, 1449]	1086 [820, 1419]	
	Høy kroppsmasseindeks (BMI)	933 [365, 1545]	949 [364, 1525]	
	Høyt blodtrykk	856 [632, 1043]	901 [640, 1114]	
	Kostholdsfaktorer	824 [426, 1159]	837 [434, 1179]	
	Høyt blodsukker	819 [626, 1073]	885 [709, 1119]	
	Yrkesfaktorer	614 [325, 931]	631 [347, 967]	
	Overgrep og mishandling i barndom	499 [251, 815]	516 [263, 845]	
	Bruk av illegale rusmidler	481 [389, 572]	488 [411, 576]	
	Høy alkoholbruk	471 [375, 582]	478 [374, 592]	
	Høyt kolesterol	403 [270, 557]	415 [277, 576]	

Figur 1. Sykdomsbyrdebarometer. Rater per 100 000 innbyggere, aldersstandardisert (GBD 2023). Grå linje: variasjon mellom laveste og høyeste fylkesverdi. Rød vertikal linje: landsgjennomsnitt. Sirkel: Rogaland. Fargekode – rød: signifikant høyere enn landet; grønn: signifikant lavere; gul: ikke signifikant forskjell. For risikofaktorer vises DALY-forklart rate. Signifikans etter GBD-metode (95 % usikkerhetsintervall).

Figur 2. Figuren viser andel av samlet sykdomsbyrde (DALY) i Rogaland fylke tilskrevet 22 sykdomsgrupper (begge kjønn og alle aldre). Sykdomsbyrde omfatter både tapte leveår på grunn av tidlig død og år levd med redusert helse. Hver rute representerer en sykdomsgruppe, og størrelsen på rutene viser hvor stor del av den totale sykdomsbyrden de står for. Forkortelser: Hjerte/Kar = hjerte- og karsykdom, Kron. Luftv. = kroniske luftveissykdommer, Diab/Nyre = diabetes og nyresykdommer, MSK = muskel- og skjelettsykdommer, Nevro = nevrologiske sykdommer, RusBruk = rusbrukslidelser, Kreft = kreft (alle typer), Sanser = sykdommer i sanseorgan, Hud = hud- og underhudssykdommer, Fordøyelse = fordøyelsessykdommer, Psykisk = psykiske lidelser, NCD øvrige = andre ikke-smittsomme sykdommer, Tarm-inf. = tarminfeksjoner, Infeks. øvrige = andre infeksjonssykdommer, Luftv.TB = infeksjoner i luftveiene og tuberkulose, Mødr./Nyfødt = mødre- og nyfødtssykdommer, FTS/malaria = forsømte tropiske sykdommer og malaria, HIV/SOS = HIV og seksuelt overførbare sykdommer, Mangel = underernæring, feilernæring og mangelsykdommer, Ulykkesskader = utilsiktede skader, Transport = transportsykdommer, Selvsk./Vold = selvsykdommer og vold.